

Dverggylden *Centaurium pulchellum*

Rødlistet art

Dverggylden er knyttet til kortvokste strandenger fra Østfold til Vest-Agder og har gått markert tilbake. Tilbakegangen skyldes gjenvoksting med mer høgvekste planter etter opphør av beite og slått.

Status

Kategori sårbar (VU) i Norsk rødliste for arter 2010.

Utbredelse av dverggylden. Åpne prikker er forekomster som er gått ut, svarte prikker er intakte forekomster.

faktaark

Kjennetegn

Slekta gylden (*Centaurium*) hører til søterotfamilien og inneholder hos oss to kortlevde havstrandplanter. Begge de to norske artene har rosa krone som er sammenvokst til et smalt kronrør, men med fem frie fliker. Gylden kan muligens forveksles med søter, men alle søter har purpurfargete eller lilla blomster og griffelen er tjukk eller mangler. Begerbladene er også sammenvokste, men med fem fliker. Pollenknappene blir vridde etter at de har åpnet seg, og griffelen er slank. Begge de to norske artene er på rødlistet: dverggylden og tusengylden. Dverggylden og tusengylden er ganske like morfologisk, men de hører til to ulike evolusjonære greiner i gyldenslekten. Som navnet tilsier, så er dverggylden som oftest noen få centimeter, og mindre enn tusengylden. Den er ettårig. Dverggylden har et beger som er kortere enn kronrøret, med en tydelig stilk mellom støtteblad og begergrunn. Dverggylden mangler bladrosett, dvs. en gruppe blad ved basis av planten. Bladene er små og breie. Stengelbladene er trenervete. Blomstene er langskaftete og sitter enten én eller få sammen i blomsterstanden.

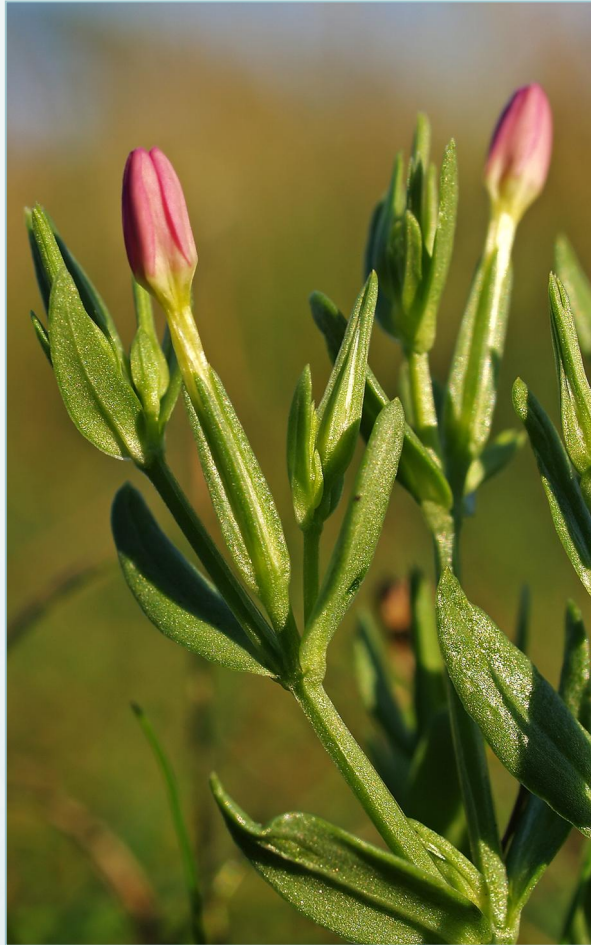
Utbredelse

Gyldenslekten er vidt utbredt i Europa, spesielt rundt Middelhavet, og dverggylden er den arten i slekten med størst utbredelse. Arten er utbredt over store deler av Europa, i Middelhavsområdet til Nord-Afrika, og i Asia øst til Kina. Forekomstene i Norge er en del av nordgrensa som er påfallende skarp langs ei linje fra midtre deler av De britiske øyer over Norge til Uppland i Øst-Sverige og Finskebukta. I Norge har arten en sørlig og spredt utbredelse langs kysten fra Halden i Østfold til Kristiansand i Vest-Agder.

Biologi

Tusengylden og dverggylden har lik økologi. De er knyttet til de øvre delene av fjæresonen, som er litt påvirket av saltvann. De vokser i strandenger (øvre brakkvannsenseng, øvre brakkvannsfukteng og saltfukteng) på mellomfast eller løs bunn med finere sand, silt og leire uten organisk innhold, men gjerne på kalksand. Dette er kalkrike, men næringsfattige natursystemer med fluktuerende vannstand og saltinnhold. Dverggylden spirer oftest om våren og er en ettårig plante. Arten er avhengig av regelmessig frøsetting sjøl om den trolig har frøbank. Dverggylden er i stand til å danne spiredyktige frø ved selvbe-fruktning, og i hvor stor grad den er utkryssende er ukjent. Det er rimelig å anta at arten vil dra fordel av temperaturøkning, vurdert ut fra artens verdensutbredelse.

Dverggylde fra Vikar, Asmaløy på Hvaler i Østfold.

Bestandsstatus

Dverggylde vurderes som sårbar (VU) på grunn av sterk tilbakegang som skyldes gjengroing av strandengene etter opphør av beite/slått. Flere forekomster er også gått tapt ved nedbygging av strandsonen. Arten er knyttet til lågvokste strandenger i området fra Østfold og Akershus til Kristiansand i Vest-Agder. Tilbakegangen fant hovedsakelig sted før 1990 og er jevn over hele utbredelsesområdet. Arten er fortsatt trolig i tilbakegang, men ikke fullt så dramatisk som for slektningen tusengylde. Den holder seg forholdsvis godt på små, eksponerte strandenger og har også fått en nisje på strandenger tilknyttet camping- og badeplasser, der graset holdes lågt.

Referanser

Fernander, B. M. 2002. On the history and biology of two vulnerable coastal meadow species *Centaurium littorale* and *C. pulchellum*. Hovedfagsoppgave, Universitetet i Oslo.

Fægri, K. 1970. Norges planter II. Cappelen forlag, Oslo. 338 s.

Hultén, E. & Fries, M. 1986. Atlas of North European vascular plants north of the tropic of cancer. I-III. Koeltz Scientific Books, Königstein. 1172 s.

Kålås, J. A., Viken, Å., Henriksen, S. & Skjelseth, S. (red.) 2010. Norsk Rødliste for arter 2010. Artsdatabanken, Norge.

Lid, J. & Lid, D. T. 2005. Norsk flora, 7. utgåve ved Reidar Elven. Det norske samlaget, Oslo. 1230 s.

Mansion, G., Zeltner, L. & Bretagnolle, F. 2005. Phylogenetic pattern and polyploid evolution within the Mediterranean genus *Centaurium* (Gentianaceae - Chironieae). *Taxon* 54: 931–950.